

Arbetsrapport nr. 45

Partiledarutfrågningarna i SVT 2006

Johannes Bjerling

Arbetsrapport nr. 45

Partiledarutfrågningarna i SVT 2006

Johannes Bjerling

ISSN 1101-4679

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för Journalistik och Masskommunikation
Box 710, 405 30 GÖTEBORG
Telefon: 031-786 49 76 • Fax: 031-786 45 54
E-post: majken.johansson@jmg.gu.se
2007

Förord

Den föreliggande studien av SVT:s partiledarutfrågningar ingår som en del av forskningsprogrammet Journalistik och demokrati där det övergripande syftet är att i ett brett perspektiv studera svensk samhällsjournalistik utifrån normativa utgångspunkter. Undersökningen, som utgör en fristående del av Medieval 2006, har i alla dess delar genomförts av Johannes Bjerling.

Göteborg i mars 2007

Kent Asp
Ansvarig för Medievalsundersökningarna

Innehåll

1. Inledning	sid 2
2. Partiledarutfrågningarna 2006	sid 3
3. Behandlade sakområden	sid 5
3.1 <i>Minskad sakområdesbredd?</i>	sid 12
4. Argumentation, kritik, repliker och avbrott	sid 14
4.1 <i>Konfliktorientering</i>	sid 14
4.2 <i>Kritik och ifrågasättanden</i>	sid 15
4.3 <i>Repliker och avbrott</i>	sid 17
5. Utfrågningarnas tidsperspektiv	sid 22
6. Vad tyckte tittarna?	sid 25
7. Sammanfattande kommentarer	sid 26
Litteratur	sid 28

1. Inledning

Partiledarutfrågningarna i radio och TV, en tradition nästan lika gammal som de båda medierna själva. Men även om just utfrågningarna har en lång tradition skulle dagens valrörelser få en tidsresenär från 1930-talet att häpna. Den tid då journalisterna lydigt återgav partiernas valprogram är sedan länge förbi, dagens är journalister självständiga aktörer som inte drar sig för att ifrågasätta, avbryta och granska.

Kombinerat med en minskad partiidentifikation och en ökad väljarrörlighet innebär detta att själva förutsättningarna för de allmänna valen har förändrats. Dagens politiker kan inte vinna val genom att mobilisera de redan vunna; för att vinna val på 2000-talet krävs det att övertyga de *möjliga* väljarna. Eftersom en allt större andel av väljarna bestämmer sig allt närmare valdagen har också betydelsen av valrörelsens sista veckor ökat (2006 valde till exempel den borgerliga alliansen att fortsätta kampanjarbetet också på valdagen).

Även om partiledarutfrågningarna bara är en del av en alltmera omfattande mediebevakning torde det därför vara få som ifrågasätter deras betydelse. Att frågas ut kring det egna partiprogrammet under sextio minuter av valrörelsens slutskede är en möjlighet som ingen partiledare frivilligt skulle avstå; för partiledarna innebar 2006 års partiledarutfrågningar en länk till närmare en miljon väljare.

I fokus för den här rapporten står de partiledarutfrågningar som visades i SVT inför valet 2006. Detta innebär att rapportens empiriska material är mycket tydligt avgränsat: rapporten kommer inte att behandla den valbevakning som förekom i vare sig de traditionella nyhetsmedierna eller andra valprogram, det empiriska materialet utgörs kort och gott av de sju partiledarutfrågningarna.

Samtidigt som undersökningsmaterialet begränsar sig till 2006 års partiledarutfrågningar innebär emellertid en tidigare studie av Peter Esaiasson och Nicklas Håkansson att vissa av resultaten kommer att kunna jämföras med resultaten i en redan existerande tidsserie. Studien som utgör rapportens jämförelsematerial publicerades 2002 under titeln 'Besked ikväll! Valprogrammen i svensk radio och TV'.

Frågeställningarna som står i fokus är:

- Vilka sakområden dominerade 2006 års utfrågningar? Och var bredden (mätt i antalet behandlade sakområden) större eller mindre jämfört med tidigare år?
- Hur vanligt var det med polemik? Argumenterade partiledarna för egna idéer eller pekade man på brister hos motståndarsidan?
- Hur vanligt var det med kritik och ifrågasättanden från de båda journalisterna – och var kritiken jämnt fördelad?
- Hur såg avbrottsmönstren ut? Vem avbröt vem – och hur ofta?
- Vilket var det dominerande tidsperspektivet? Ställdes partiledarna till svars för vad de gjort – eller handlade utfrågningarna mera om vad de ville göra?

Jämförelserna med Esaiasson och Håkanssons studie kommer endast att beröra kvantitativa aspekter av programinnehållet. Metoden som har använts är kvantitativ innehållsanalys.

2. Partiledarutfrågningarna 2006

Information eller granskning? Eller information *och* granskning – och dessutom en dos underhållning?

Även om information och granskning ofta lyfts fram som två av mediernas demokratiska uppgifter är distinktionen mellan dem inte alldeles självklar. Granskningen kan ses som en naturlig del av en bevakning där informationsmålet står i centrum, snarare än att utgöra ett eget mål fungerar granskningen då som en förutsättning för att ett tillfredställande beslutsunderlag ska bli möjligt. Med det här synsättet får det journalistiska avslöjandet betydelse först om det ökar medborgarnas tillgång till beslutsrelevant information.

På SVT:s hemsida angav man att ”målet med intervjuerna är att tydliggöra skillnader mellan de politiska alternativen”.¹ Samtidigt som formuleringen antyder att politiken skulle skildras genom ett polariserande raster var det huvudsakliga målet att förse medborgarna med beslutsrelevant information. I den mån granskning förekom var det som medel – inte som ett övergripande mål.

Om man ser till upplägget av partiledarutfrågningarna går det att urskilja ett antal hållpunkter:

1. Partiledaren gör entré
2. Partiledaren frågas ut av de båda programledarna tillsammans
3. Några förslag utsätts för en mera ingående granskning (”Fokus”)
4. Partiledaren ger snabba besked på frågor av såväl politisk som mera personlig karaktär (”Snabba besked”)

För att göra bilden av 2006 års partiledarutfrågningar så tydlig som möjligt följer en närmare beskrivning av de olika hållpunkterna.

1. **Partiledaren gör entré.** Samtliga sju partiledarutfrågningar inleddes med en sekvens där tittarna fick följa partiledarens väg in till TV-studion. Partiledarna ledsagades av Marianne Rundström och under ungefär en minut fick de svara på lättsamma frågor om hur de under dagen hade ”laddat upp”. Sekvensen fungerade som en form av upptakt; det var partiledaren som person som stod i fokus – inte partiledaren som politiker. Inga politiska sakfrågor behandlades.
2. **Partiledaren frågas ut av de båda programledarna tillsammans.** Den del av utfrågningarna som sköttes av de båda journalisterna tillsammans utgjorde programmets ryggrad. Runt två tredjedelar (40 min) av programtiden upptogs av detta block. Genom att journalisternas frågor varvades med publikfrågor kunde övergångarna mellan olika sakområden framstå som mera naturlig; publikfrågorna var utvalda i förväg och bidrog till variation och omväxling. Utfrågningen av Göran Persson innehöll fyra väljarfrågor, övriga utfrågningar innehöll tre.
Momentet där partiledarna frågades ut av journalisterna tillsammans upptog mest tid och hade också störst sakområdesbredd. Möjligheterna för partiledarna att anlägga ett annat perspektiv än det som programledarna hade angett var små; om utfrågningarna kan liknas vid en dans var det journalisterna som förde medan partiledarna fick finna sig i att följa.
3. **Några förslag utsätts för en mera ingående granskning (”Fokus”).** Efter ungefär 20 minuter tog Mats Knutson under 5-7 minuter ensam över ansvaret för utfrågningen.

¹ www.svt.se 2006-11-08

Några av de förslag som hade lanserats belystes närmare, blockets informationsvärde kan ses som resultat av djup snarare än bredd: få sakområden behandlades, men de som togs upp granskades grundligt.

Genom hela utfrågningsserien gick blocket under benämningen ”Fokus”. När blocket var avslutat återupptogs den gemensamma utfrågningen.

4. **Partiledaren ger snabba besked på frågor av såväl politisk som mera personlig karaktär (”Snabba besked”).** Blocket låg under programmets senare halva, som regel efter runt 35 minuters programtid. ”Snabba besked”, som blocket kallades, byggde på en annan form av journalistik än det tidigare redovisade ”Fokusblocket”. Även om politiska sakfrågor förekom låg tyngdpunkten på frågor av mera personlig och lättisam karaktär. Kristdemokraternas Göran Hägglund fick till exempel svara på hur ofta han går i kyrkan; Fredrik Reinfeldt pratade om både korvgryta och städmani; Göran Persson berättade om brev från Brigitte Bardot och Peter Eriksson lät tittarna veta hur man omvandlar en kaffeburk till motorvärmare.
”Snabba besked” varade ungefär lika länge som ”Fokusblocket”, 5-7 minuter. När blocket var avslutat återupptogs den gemensamma utfrågningen

Utan att förringa betydelsen av snabba besked och en avslappnad entré – blockets huvudsakliga syfte var inte att ge ökad kunskap om partiernas politik. Snarare än politiken var det de utfrågade personerna som stod i fokus.

Eftersom syftet för den här undersökningen är att studera hur traditionella politiska sakområden diskuterades kommer såväl partiledarnas entré som blocket med snabba besked att utgå från den fortsatta analysen. Det empiriska material som står i fokus utgörs därmed av block två och tre (blocket där de båda journalisterna tillsammans frågade ut partiledarna och ”Fokusblocket”).

3. Behandlade sakområden

Inom forskningen kring politisk kommunikation återkommer två begrepp, ”dagordning” och ”dagordningsmakt”. Grundläggande för de båda begreppens relevans är åtminstone två villkor: dels att det politiska systemet präglas av åsiktspluralism, dels att utrymmet i den allmänna debatten är begränsat. Om båda förutsättningarna finns är antagandet att det uppstår en form av uppmärksamhetskamp – det gäller inte bara att ha ”de rätta” åsikterna, minst lika viktigt är det att dessa ”kommer fram”. Vinnare i dagordningsfrågan är det parti som bäst lyckas att lyfta sina sakfrågor också på mediernas dagordning.

I samband med valen brukar de politiska partierna presentera sina åsikter i egna valmanifest. Valmanifesten fungerar som en presentation av den politik som partierna vill föra och en jämförelse mellan innehållet i de olika valmanifesten och innehållet i medierna ger därför en bild av partiernas dagordningsmakt.²

Även om partiledarutfrågningarna i många avseenden skiljer sig från övriga medieformat är det intressant att studera vilka sakfrågor som behandlades i de olika programmen. Var det partiernas egna sakområden som lyftes upp – eller dominerade sakområden utanför den egna agendan?

Tabell 1: Politiska sakområden i de olika utfrågningarna (%)

	Göran Persson	Lars Ohly	Peter Eriksson	Fredrik Reinfeldt	Maud Olofsson	Lars Leijonborg	Göran Hägglund
Bistånd	-	-	-	8	-	-	-
Bostadspolitik	-	14	-	6	-	-	-
Ekonomi	-	-	-	12	4	-	-
Energifrågor	14	5	-	-	7	6	5
EU	-	-	4	-	-	-	-
Familjepolitik	5	-	5	3	16	-	26
Invandring	4	-	-	-	15	25	-
Jordbruksfrågor	-	-	4	5	-	-	-
Jämställdhet	6	-	7	2	-	-	-
Kultur	-	-	-	6	-	-	-
Lag och ordning	-	8	9	17	3	27	14
Miljö	-	-	27	4	7	-	9
Regeringsfrågan	9	10	18	3	2	-	3
Regionalpolitik	-	-	-	-	10	-	-
Skatter	3	6	5	-	5	-	11
Socialpolitik	12	4	-	-	-	21	8
Sysselsättning och arbetsliv ³	20	22	21	23	25	-	13
Utbildning	-	13	-	-	-	21	5
Utrikespolitik	11	10	-	5	6	-	-
Vapenexport	-	8	-	-	-	-	-
Vård, äldreomsorg, pensioner	16	-	-	6	-	-	6
Totalt	100	100	100	100	100	100	100

Kommentarer: Tabellen är beräknad på den sändningstid som upptogs av politiska sakfrågor. Absoluta värden (minuter) redovisas i tabell 2.

² Jfr Esaiasson och Håkansson 2002:191

³ I undersökningen har sysselsättnings- och arbetslivsfrågor kodats som ett sakområde. Detta gjordes eftersom det under 2006 års valrörelse var svårt att separera de båda; reformer i arbetslivsfrågor presenterades ofta som åtgärder för ökad sysselsättning.

Ett problem med politiker är att de sällan säger ”nu tänker jag prata om energifrågor i 48 sekunder för att sedan fortsätta med drygt en minut om miljön mera generellt”. Om politikerna hade sagt så skulle kategoriseringsproblematiken ha varit avsevärt mindre. Sakområdena skulle då – till en kvantitativt inriktad forskares lättnad – inte flyta ihop, varpå eftervalsanalysen skulle ha varit enklare att genomföra rent praktiskt.

Dessvärre är det nu inte så det förhåller sig. Gränsen mellan exempelvis miljö- och energifrågor är en konstruktion som syftar till att göra materialet hanterbart; gränsdragningen må upplevas som konstlad och klumpig men den är likafullt nödvändig: utan en uppdelning i mindre enheter skulle vi ha fått nöja oss med att konstatera att ”programmen varade en knapp timme och mestadels så pratade dom politik”. Med detta sagt kan vi ta steget till att diskutera innehållet i tabell 1.

I eftervalsdebatten kom det ofta att heta att valet 2006 var ett ”sysselsättningsval”. Valrörelsen dominerades av frågor kring arbetslöshet och ersättningsnivåer, de borgerliga hade lyckats lyfta sysselsättningsfrågan till den politiska agendans topp och gick tillsammans till val på att fler svenskar måste få sin inkomst genom jobb.

Av tabell 1 framgår det att sysselsättnings- och arbetslivsfrågor dominerade också i partiledarutfrågningarna. Sett över samtliga program var sakområdet nästan dubbelt så stort som det näst största sakområdet, frågor kring lag och ordning. Och även om det var de borgerliga som hade lyft sysselsättningsfrågan kom det att bli ett viktigt sakområde också för samarbetspartierna: för både Göran Persson och Lars Ohly utgjorde sysselsättnings- och arbetslivsfrågorna det största enskilda sakområdet under utfrågningarna – för Peter Eriksson överskuggades sysselsättningsfrågorna endast av miljöfrågorna.

Men det var de borgerliga som hade lyft frågan och de som fick stå till svars för den borgerliga jobbpolitiken var i första hand Maud Olofsson och Fredrik Reinfeldt. För både Maud Olofsson och Fredrik Reinfeldt var sysselsättningsfrågorna det största enskilda sakområdet, och i båda utfrågningarna förekom det också resonemang kring närliggande ämnen (ekonomi och skatter, inklusive avdrag för hushållsnära tjänster). Däremot profilerades både Göran Hägglund och Lars Leijonborg i högre grad genom andra ämnen; i den förres fall främst familjepolitiken, i den senares fall genom lag och ordning samt invandring.

Men om vi ser till mer än bara den absoluta toppen, hur såg det då ut? I en blockpolitisk jämförelse uppstår den kanske tydligaste skiljelinjen med frågorna kring lag och ordning. I utfrågningen av Lars Leijonborg var sakområdet störst, i utfrågningarna av Fredrik Reinfeldt och Göran Hägglund var det det näst största sakområdet. Även om frågorna kring lag och ordning spelade en avsevärt mindre roll i utfrågningen av Maud Olofsson är skillnaden gentemot de tre samarbetspartierna tydlig. Visserligen förekom sakområdet i utfrågningarna av Lars Ohly och Peter Eriksson, men i inget av fallen var lag och ordning ett dominerande ämne. I utfrågningen av Göran Persson saknades det helt.

Detta innebär att den borgerliga alliansen hade åtminstone två gemensamma dagordningspunkter: frågor kring hur sysselsättningsgraden skulle kunna öka och frågor kring rättsväsendet, lag och ordning. Allianspartierna kunde, enkelt uttryckt, framträda med en mera samstämmig agenda.

Visserligen upptog sysselsättnings- och arbetslivsfrågorna mycket tid också när det var företrädarna för de tre samarbetspartierna som frågades ut, men diskussionerna kom då till stor del att handla om förslag som allianspartierna hade presenterat. Och det andra ämnet som präglade utfrågningarna av samarbetspartierna, regeringsfrågan, var direkt problematiskt: Göran Persson hade tydligt aviserat att han sökte stöd för en socialdemokratisk regering, formerna för ett eventuellt regeringssamarbete skulle diskuteras först efter valet. Eftersom både miljöpartiet och vänsterpartiet hade ställt tydliga krav på ministerposter erbjöd samarbetspartierna – till skillnad från allianspartierna – därmed inte något gemensamt regeringsalternativ.

Tabell 1 redovisade sakområdenas andel av den tid som upptogs av politiska sakfrågor. Eftersom denna varierade är det missvisande att enbart ta hänsyn till relativa värden. Absoluta värden redovisas i tabell 2.

Tabell 2: Politiska sakområden i de olika utfrågningarna (min)

	Göran Persson	Lars Ohly	Peter Eriksson	Fredrik Reinfeldt	Maud Olofsson	Lars Leijonborg	Göran Hägglund	Totalt
Bistånd	-	-	-	3,3	-	-	-	3,3
Bostadspolitik	-	4,4	-	2,7	-	-	-	7,1
Ekonomi	-	-	-	5,1	1,7	-	-	6,8
Energifrågor	6,1	1,6	-	-	3,3	1,8	2,1	14,9
EU	-	-	1,6	-	-	-	-	1,6
Familjepolitik	2,3	-	1,8	1,4	7,4	-	11,5	24,4
Invandring	1,9	-	-	-	6,8	7,3	-	16
Jordbruksfrågor	-	-	1,3	2,1	-	-	-	3,4
Jämställdhet	2,5	-	2,5	1	-	-	-	6
Kultur	-	-	-	2,3	-	-	-	2,3
Lag och ordning	-	2,5	3,2	7,2	1,2	7,9	6,2	28,2
Miljö	-	-	9,9	1,9	3,3	-	4	19,1
Regeringsfrågan	3,8	3,4	6,5	1,4	1	-	1,2	17,3
Regionalpolitik	-	-	-	-	4,3	-	-	4,3
Skatter	1,1	1,8	2	-	2,5	-	5	12,4
Socialpolitik	5	1,3	-	-	-	6,3	3,3	15,9
Sysselsättning och arbetsliv	8,8	7,1	7,7	10	11,1	-	5,7	50,4
Utbildning	-	4,3	-	-	-	6,1	2	12,4
Utrikespolitik	4,6	3,2	-	2,2	2,6	-	-	12,6
Vapenexport	-	2,8	-	-	-	-	-	2,8
Vård, äldreomsorg, pensioner	7	-	-	2,3	-	-	2,7	12
Totalt	43,1	32,4	36,5	42,9	45,2	29,4	43,7	273,2

Kommentarer: Att utfrågningen av Lars Ohly representeras av ett lägre totalvärde förklaras av att programmet innehöll många sekvenser om vänsterpartiets ideologiska bas. Det lägre totalvärdet för Lars Leijonborg förklaras av en lång sekvens om det datainträng som hade uppdragats fyra dagar tidigare.

Mätt i minuter blir sysselsättnings- och arbetslivsfrågornas dominans ännu tydligare. För de sju utfrågningarna tillsammans upptogs drygt 50 minuter av resonemang kring dessa frågor. Lag och ordning, det nästa största sakområdet, upptog drygt 28 minuter, medan det tredje största sakområdet, familjepolitik, upptog drygt 24 minuter. Tillsammans stod de tre största sakfrågorna för mer än en tredjedel av den tid som behandlade politiska sakfrågor (38 procent).

Familjepolitikens placering i sakfrågetoppen beror till stor del på att ämnet spelade en betydande roll i utfrågningen av Göran Hägglund. Familjepolitiken var en av de frågor där den borgerliga alliansen bedömdes ha svårast för att nå en uppgörelse, och frågorna för kristdemokraternas Göran Hägglund kom bland annat att handla om samkönade äktenskap och homosexuellas rätt att prövas för adoption.

Också när det gäller sakfrågetoppens ”fyra”, miljöfrågorna, är den höga placeringen i hög utsträckning ett resultat av en enda utfrågning: när miljöpartiets Peter Eriksson frågades ut ägnades nästan tio minuter åt miljöfrågor. Det här var mer än i de sex övriga utfrågningarna tillsammans.

I tabell 3 redovisas de fem enskilt största sakområdena.

Tabell 3: De fem enskilt största sakområdena

	Tid (min)	Medelvärde (min)⁴
1. Familjepolitik med Göran Hägglund	11,5	3,5
2. Sysselsättning och arbetsliv med Maud Olofsson	11,1	7,2
3. Sysselsättning och arbetsliv med Fredrik Reinfeldt	10	7,2
4. Miljö med Peter Eriksson	9,9	2,7
5. Sysselsättning och arbetsliv med Göran Persson	8,8	7,2

Av tabell 2 framgick att tiden som ägnades åt politiska sakfrågor varierade. Utfrågningen av Maud Olofsson var den där sakfrågediskussionerna upptog mest tid, medan utfrågningen av Lars Leijonborg var den där sakfrågediskussionerna upptog minst tid. Mätt i minuter skiljer det så mycket som en dryg kvart.

Samtidigt som resultatet kan verka orättvist står det emellertid inte utan förklaring: under utfrågningen av Lars Leijonborg kom drygt 15 minuter av programtiden att ägnas åt det dataintrång som ledande folkpartister hade gjort sig skyldiga till.

Också utfrågningarna av Peter Eriksson och Lars Ohly kännetecknas av jämförelsevis lite sakfrågetid. För Peter Eriksson försvann nära tre minuter i kommentarer till folkpartiets dataintrång samtidigt som mycket av utfrågningen handlade om miljöpartiets ideologi. Också i Lars Ohlys fall förklaras det begränsade sakfrågeutrymmet av att utfrågningen hade ett tydligt fokus på ideologi.

Ovan har det angetts att ett sätt att studera om det var partiernas egna sakfrågor som lyftes fram är att jämföra innehållet i de olika valmanifesten med respektive utfrågning. För 2006 kompliceras emellertid jämförelsen av att moderaterna inte lanserade något eget valmanifest. I moderaternas fall kommer jämförelsen därför att utgå från de inlednings- och avslutningsanföranden som Fredrik Reinfeldt höll i debatter anordnade av radio och TV.⁵ Eftersom talartiden var mycket begränsad skulle en prioriteringsordning liknande den som har gjorts för övriga partier riskera att bli missvisande. I moderaternas fall redovisas därför fem sakfrågor utan inbördes rangordning.

I övriga tabeller anges de fyra sakområden som utrymmesmässigt dominerade de olika partiernas valmanifest. Procentsatserna anger de olika sakområdenas utrymmen i relation till det totala utrymmet (valmanifestet som helhet). I den högra kolumnen anges hur stort utrymme de olika sakområdena upptog under utfrågningen.

⁴ Värdet har beräknats genom att sakområdets sammanlagda tid har dividerats med antalet partiledarutfrågningar (=7).

⁵ Samma metod används av Kent Asp i den större medievalsstudien, "Rättvisa nyhetsmedier. Partiskheten under 2006 års medievalsval". De sakfrågeprofiler som redovisas för de olika valmanifesten utgår också från den kodning som Asp har använt.

Tabell 4: Socialdemokraternas sakfrågeprofil/sakfrågeprofil för utfrågningen av Göran Persson (%)

Sakområde	Socialdemokraternas valmanifest	Utfrågningen av Göran Persson
1. Sysselsättning och arbetslivsfrågor ⁶	18	19
2. Vård, äldreomsorg, pensioner	13	15
3. Utbildning	10	-
4. Ekonomi	8	-

Av de fyra sakområden som hade det största utrymmet i socialdemokraternas valmanifest behandlade partiledarutfrågningen två, sysselsättning och arbetsliv samt vård, äldreomsorg och pensioner. De båda sakområdena toppade såväl valmanifestet som utfrågningen.

Men samtidigt som Göran Persson fick besvara frågor kring valmanifestets två största sakområden var varken utbildning eller ekonomi i fokus för någon av diskussionerna under partiledarutfrågningen. Värt att notera är också att socialpolitik, ett sakområde som gavs ett litet utrymme i valmanifestet (2 %), var det fjärde största ämnet under utfrågningen.

När Mats Knutson ställde den socialdemokratiska politiken mot väggen handlade frågorna om utanförskap, bidragsberoende och segregation.

Tabell 5: Vänsterpartiets sakfrågeprofil/sakfrågeprofil för utfrågningen av Lars Ohly (%)

Sakområde	Vänsterpartiets valmanifest	Utfrågningen av Lars Ohly
1. Sysselsättning och arbetslivsfrågor ⁷	22	20
2. Miljö	10	-
3. Jämställdhet	12	-
4. Utrikespolitik	6	10

Vänsterpartiets valmanifest bestod till en mycket stor del av resonemang kring partiets ideologiska bas. Som tidigare har nämnts bestod också partiledarutfrågningen av en stor andel idédiskussion (se kommentarer till tabell 2). Eftersom ideologi inte utgör något sakområde blir tabell 5 något missvisande: Lars Ohly fick besvara frågor kring valmanifestets båda hörnstenar – under utfrågningen av Lars Ohly ägnades en dryg kvart åt ideologiska frågor.

Tabell 6: Miljöpartiets sakfrågeprofil/sakfrågeprofil för utfrågningen av Peter Eriksson (%)

Sakområde	Miljöpartiets valmanifest	Utfrågningen av Peter Eriksson
1. Miljö	13	27
2. Vård, äldreomsorg, pensioner	10	-
3. Utbildning	9	-
4. Jämställdhet	8	7

⁶ En uppdelning visar att sysselsättningsfrågorna och arbetslivsfrågorna stod för vardera 9 procent av valmanifestets innehåll.

⁷ En uppdelning visar att sysselsättningsfrågorna stod för 9 procent medan arbetslivsfrågorna stod för 13 procent av valmanifestets innehåll.

Det sakområde som dominerade miljöpartiets valmanifest var också det som utgjorde utfrågningens i särklass största sakområde; mer än en fjärdedel av tiden som rörde politiska sakfrågor kretsade kring miljön. I utfrågningarna av de andra partiledarna spelade miljöfrågorna en betydligt mera nedtonad roll, inte ens tillsammans behandlades miljön lika mycket som i utfrågningen av Peter Eriksson.

Intressant att notera är att också Peter Eriksson i hög utsträckning fick besvara olika sysselsättningsfrågor. I valmanifestet gavs sakområdet relativt låg prioritet, utöver de som redovisas i tabellen upptog också familjefrågorna ett större utrymme. Även om sysselsättnings- och arbetslivsfrågorna inte stod högt på partiets egen agenda innebar dess placering på mediernas dagordning att också miljöpartiet måste förhålla sig till dessa frågor.

Tabell 7: Moderaternas sakfrågeprofil/sakfrågeprofil för utfrågningen av Fredrik Reinfeldt (%)

Sakområde	Utfrågningen av Fredrik Reinfeldt
Sysselsättning och arbetslivsfrågor ⁸	23
Skatter	-
Utbildning	-
Lag och ordning	17
Vård, äldreomsorg, pensioner	6

Tillsammans med Maud Olofsson var Fredrik Reinfeldt den av partiledarna som utfrågades om sysselsättningsfrågor längst tid. En förklaring till varför skattefrågan inte förekom i samband med utfrågningen av Reinfeldt kan vara att skattepolitiken hade integrerats med sysselsättningsfrågan: när skatter diskuterades var det som regel utifrån ett sysselsättningsperspektiv – olika skatter och skattenivåer vägdes mot arbetslöshet och sysselsättningsgrad.

För en politiker är det positivt att komma till tals kring sakområden som står högt på mediernas och medborgarnas dagordning, och Fredrik Reinfeldt kan knappast ha varit missnöjd med att 10 minuter ägnades åt sysselsättningsfrågor.

Utfrågningen av Fredrik Reinfeldt var den av utfrågningarna som hade störst ämnesbredd – hela 13 sakområden behandlades. Fredrik Reinfeldt kom därmed till tals i två av allianspartiernas profilfrågor – sysselsättnings- och arbetslivsfrågor samt lag och ordning – samtidigt som ekonomin lyftes fram som ett högprioriterat ämne.

Tabell 8: Centerpartiets sakfrågeprofil/utfrågningen av Maud Olofsson (%)

Sakområde	Centerpartiets valmanifest	Utfrågningen av Maud Olofsson
1. Sysselsättning och arbetsliv ⁹	22	25
2. Miljö	13	7
3. Skatter	10	5
4. Utbildning	9	-

Precis som centerpartiets valmanifest dominerades utfrågningen av Maud Olofsson av frågor kring sysselsättning och arbetsliv. Drygt 11 minuter ägnades åt sakområdet som också stod i fokus under den lite tuffare utfrågning som leddes av Mats Knutson. Under valrörelsen hade

⁸ Utifrån Reinfeldts tal har Asp i "Rättvisa nyhetsmedier. Partiskheten under 2006 års medievalrörelse" valt att lyfta fram sysselsättning som en moderat profilfråga. Här redovisas sysselsättning tillsammans med arbetslivsfrågor av kodningstekniska skäl.

⁹ En uppdelning visar att sysselsättningsfrågorna stod för 13 procent medan arbetslivsfrågorna stod för 9 procent av valmanifestets innehåll.

centerpartiet bland annat profilerat sig genom olika förslag kring arbetsrätten (däribland så kallade ”ungdomsavtal”) och när Mats Knutson ensam skötte utfrågningen var det också arbetslivsfrågorna som hamnade i skottgluggen.

Maud Olofsson fick också ägna förhållandevis mycket tid åt invandrings- och familjepolitik. När invandringpolitiken behandlades är det värt att notera att detta delvis gjordes ur ett sysselsättningsperspektiv: Maud Olofsson talade mera om arbetskraftsinvandring än flyktingpolitik.

Tabell 9: Folkpartiets sakfrågeprofil/utfrågningen av Lars Leijonborg (%)

Sakområde	Folkpartiets valmanifest	Utfrågningen av Lars Leijonborg
1. Utbildning	19	21
2. Lag och ordning	13	27
3. Vård, äldreomsorg, pensioner	10	-
4. Skatter	7	-

Det var en märkbart pressad Lars Leijonborg som mötte de båda journalisterna. Bara fyra dagar tidigare hade det uppdagats att personer inom folkpartiet hade loggat in på socialdemokraternas interna datanät, folkpartiet stod för valrörelsens stora politiska skandal. Som en följd av detta var utfrågningen av Lars Leijonborg också den som hade med minst ämnesbredd. Utöver dataskandalen behandlades endast fem politiska sakområden.

Men samtidigt som Lars Leijonborg under drygt 15 minuter fick besvara frågor om folkpartiets dataintrång fick han också i hög utsträckning diskutera frågor som stod högt på partiets agenda. Det enskilda sakområde som gavs mest utrymme under utfrågningen, invandringpolitik, var också ett sakområde som gavs förhållandevis stort utrymme i partiets valmanifest (6 %).

Jämfört med de andra utfrågningarna kom inget enskilt sakområde att dominera utfrågningen av Leijonborg. Efter att dataintrånget hade ”avhandlats” kom resten av utfrågningen att fokusera på fyra nästan jämnstora sakområden.

Tabell 10: Kristdemokraternas sakfrågeprofil/utfrågningen av Göran Hägglund (%)

Sakområde	Kristdemokraternas valmanifest	Utfrågningen av Göran Hägglund
1. Vård, äldreomsorg, pensioner	15	6
2. Utbildning	14	5
3. Familjepolitik	10	26
4. Skatter	9	5

Samtidigt som valmanifestets fyra största sakområden stod i fokus för diskussioner under utfrågningen upptog frågorna kring vård, äldreomsorg förhållandevis lite tid. Totalt sett var Göran Hägglund den av partiledarna som under kortast tid fick besvara frågor om partiets – utifrån valmanifestet – viktigaste sakområde.

Det i särklass största sakområdet utgjordes istället av familjepolitiken. Med drygt 11 minuter var detta det största enskilda sakområdet för samtliga utfrågningar. En annan av partiets profilfrågor som behandlades var fastighetsskatten, som i tabellerna ingår i kategorin ”skatter”. Tillsammans med äldreomsorgen stod fastighetsskatten i fokus för den del av utfrågningen som sköttes av Mats Knutson.

De sju utfrågningarna följde samma mönster och struktur, men studerar man dem i detalj framstår onekligen vissa skillnader. Först av allt: den tid som ägnades åt sakfrågor varierade betydligt.

Om man gör en jämförelse mellan de båda blocken visar det sig att den borgerliga alliansen besvarade politiska sakfrågor under mer än två timmar och fyrtio minuter; för de tre samarbetspartierna stannar motsvarande siffra gott och väl under två timmar. Även om resultatet till stor del förklaras av att de borgerliga företrädades av fyra partiledare är också medelvärdet högre för de borgerliga: under utfrågningarna av alliansens företrädare upptog sakfrågorna i snitt drygt 40 minuter, motsvarande värde för de tre samarbetspartierna stannar vid drygt 37 minuter. Den som kraftigt sänker snittet för alliansen är givetvis Lars Leijonborg.

En annan skillnad utgörs av utfrågningarnas sakfrågebredd. Minst sakområden förekom inte oväntat under utfrågningen av Lars Leijonborg (5), medan utfrågningen av Fredrik Reinfeldt var den där flest sakområden diskuterades (13). Antalet behandlade sakområden stämmer av naturliga skäl väl överens med den tid som sakfrågor diskuterades – med ett tydligt undantag: trots begränsad tid hann Lars Ohly med lika många sakområden som både Göran Persson och Göran Hägglund, tio stycken. Detta motsvarar också snittet för 2006 års partiledarintervjuer.

Genom att dividera sakfrågetid med antalet sakområden är det också möjligt att få ett värde på hur länge ett genomsnittligt sakområde behandlades. I det här fallet visar det sig att den av utfrågningarna som hade minst sakområdesbredd – utfrågningen av Lars Leijonborg – var den med det högsta snittvärdet. I utfrågningen av Leijonborg upptog den genomsnittliga sakområdesdiskussionen strax under sex minuter. För den av partiledarna där genomsnittstiden är kortast, Lars Ohly, är motsvarande värde lite drygt tre minuter.

3.1 Minskad sakområdesbredd?

I Esaiasson och Håkansson's genomgång var en av frågeställningarna huruvida journalisternas inträde i programmen hade resulterat i en minskad ämnesbredd. De båda författarna menar att journalistik präglas av en strävan efter att göra komplicerade skeenden enkla och lättbegripliga, och att ett sätt att förenkla informationen skulle vara att begränsa den ämnesmässiga dagordningen.¹⁰

Samtidigt finns det också faktorer som talar emot att journalisterna vill begränsa dagordningen. Esaiasson och Håkansson skriver att "ett av de skäl som journalisterna anger för att avbryta partiledarna är ambitionen att hinna med ett stort antal olika frågor".¹¹

I den av undersökningsperioderna där partierna fortfarande hade kontrollen (1956 – 1960) låg snittet på nio sakområden. När journalisterna tog över utfrågningarna visade det sig att bredden inte minskade utan tvärtom ökade: under perioden 1966 – 1970 förekom det i snitt tolv sakområden; för perioden 1976 – 1985 sjönk siffran något (åtta sakområden) för att vid det sista undersökningstillfället (1994) åter stiga, nu till hela sexton sakområden.¹²

Undantaget 1994, som avviker kraftigt från andra undersökningsperioder, ligger antalet behandlade sakområden stadigt mellan åtta och tolv. Snittet för 2006 faller därmed väl inom ramen för hur många sakområden som normalt förekommer under SVT:s

¹⁰ Fram till 1966 hade partierna i hög utsträckning själva styrt över utfrågningarna. 1966 års val var därmed början på "en revolution i det tysta": för första gången framträdde journalisterna på den politiska arenan som självständiga och aktiva aktörer. Esaiasson och Håkansson 2002:95-101 och 189.

¹¹ Ibid

¹² Esaiasson och Håkansson 2002:190

partiledarutfrågningar. Tio sakområden plus minus två – denna enkla regel framstår nästan som ett utfrågningarnas axiom. Antalet behandlade sakområden är närmast konstant.¹³

En annan jämförelse utgår från hur stor andel som upptogs av utfrågningarnas dominerande sakområden. Undantaget perioden 1976 – 1980, då kärnkraftsfrågan var mycket dominerande, visar Esaiasson och Håkansson att utfrågningarnas största sakområden relativt sett har upptagit allt mindre tid. Under perioden 1956 – 1960 stod det största sakområdet för 19 procent av utrymmet; 1966 – 1970 var motsvarande siffra 13 procent och efter en topp under perioden 1976 – 1980 (27 procent) sjönk andelen åter i samband med 1994 års val (11 procent).

En jämförelse med procentsatserna ovan styrker uppfattningen att sysselsättnings- och arbetslivsfrågorna dominerade 2006 års partiledarutfrågningar på ett osedvanligt tydligt sätt; nästan var femte sakfrågeminut (18 procent) ägnades åt detta ämne. Ser man till de tre största ämnena under 2006 års utfrågningar utgjorde de tillsammans 38 procent. Värdet ligger under det som Esaiasson och Håkansson redovisade för 1976 – 1985 (49 procent) men över det som redovisades för 1994 (28 procent).

¹³ Både i fråga om tid och psykologisk kapacitet är våra resurser begränsade och precis som mediernas dagordning är också medborgarnas dagordning begränsad. Inom dagordningsforskningen ansåg man länge att antalet frågor på medborgarnas dagordning som regel inte var mer än fem till sju. Forskningsresultat från senare år tyder på att antalet är ännu lägre. McCombs 2006:63

4. Argumentation, kritik, repliker och avbrott

Politik handlar om att hitta lösningar på gemensamma angelägenheter och problem – och oenighet är en del av politiken!

När Esaiasson och Håkansson studerade förekomsten av polemik var det för att undersöka om konfliktorienteringen hade ökat parallellt med journalisternas allt större inflytande. De båda författarna menar att en gängse bild av politiken som polemisk och konfliktfylld stämmer väl överens med teorin om en medievridning av det offentliga samtalet.¹⁴ Genom att politikerna har anpassat sig till mediernas villkor och tekniker har de också i allt högre grad kommit att anamma journalistiska metoder som tillspetsning, polarisering och förenkling. En konsekvens av medieanpassningen skulle därmed vara att den politiska kommunikationen präglas av en ökande konfliktorientering, att politik i allt större utsträckning bygger på polemik.¹⁵ Även om teorin tidigare har prövats i samband med nyhetsrapportering är det mot den här bakgrunden intressant att studera partiledarnas argumentation i samband med partiledarutfrågningarna.

4.1 Konfliktorientering

I Esaiasson och Håkanssons undersökning visade det sig att bilden av en ökande konfliktorientering stämmer dåligt överens med de undersökta partiledarutfrågningarna (mätt i andelen inlägg där partiledarna ger ett negativt omdöme om en annan aktör). När journalisterna 1966 tog över utfrågningarna nästan halverades andelen inlägg med negativa omdömen, från 18 procent under perioden 1956 – 1960 till 10 procent under perioden 1966 – 1970. Efter att ha legat kvar på i stort sett samma nivå under perioden 1976 – 1985 (12 procent) var andelen konfliktorienterade inlägg vid 1994 års utfrågning endast 6 procent. Den tendens som Esaiasson och Håkansson redovisade pekar alltså mot minskande polemik, inte ökande.

I tabell 11 redovisas andelen polemiska sekvenser i samband med 2006 års partiledarutfrågningar. Konstruktionen av sekvenser är ett försök att skapa hanterbara analysenheter. Dess avgränsningar uppstår genom byte av sakområde och/eller tidsperspektiv. En polemisk sekvens kännetecknas av att den utfrågade partiledarens argumentation bygger på kritik av en annan aktör.

Tabell 11: Andel polemik (%)

Partiledare	Andel polemiska sekvenser	Antal polemiska sekvenser	Antal bedömda sekvenser
Göran Persson	21	6	29
Maud Olofsson	19	7	36
Göran Högglund	15	5	33
Lars Leijonborg	15	4	27
Peter Eriksson	13	5	40
Lars Ohly	2	1	46
Fredrik Reinfeldt	-	-	31
Totalt	12	28	242

Kommentarer: I samtliga tabeller i stycke 4 ingår också de frågor och svar som rör politisk ideologi. Det går alltså inte att jämföra antalet sekvenser med antalet behandlade sakområden.

¹⁴ Esaiasson och Håkansson 2002:170-171

¹⁵ Jfr Asp 1986

Av tabell 11 framgår det att det var den egna politiken som stod i fokus för partiledarnas argumentation. Samtliga partiledare – med Fredrik Reinfeldt och Lars Ohly som tydligast exempel – valde att lägga tyngdpunkten på egna förslag och idéer. I den mån partiledarna kritiserade sina meningsmotståndare var det oftast i samband med sysselsättnings- eller regeringsfrågor. Detta är i sig inte förvånande: sysselsättningsfrågan stod i dagordningens topp medan regeringsfrågan till stor del handlade om samarbetsmöjligheterna inom respektive block.

Ett snitt för samtliga partiledarutfrågningar visar att drygt var tionde sekvens (12 procent) kännetecknas av konfliktorientering. Värdet faller för 2006 faller därmed inom ramen för de journaliststyrda utfrågningarna, även om det innebär en fördubbling gentemot det sista av Esaiasson och Håkanssons undersökningsår, 1994. Redan tidigare har det emellertid framgått att 1994 års utfrågningar avviker från andra undersökningsår också när det gäller antalet behandlade sakområden. Snarare än att betrakta 2006 års utfrågningar som ovanligt konfliktorienterade framstår det som rimligt att betrakta 1994 års utfrågningar som ovanligt konfliktfria.¹⁶

Om man jämför de två huvudmotståndarna, socialdemokraterna och moderaterna, framträder också ett intressant resultat: tabellen toppas av Göran Persson, medan Fredrik Reinfeldt placerar sig i dess botten. Samtidigt som var femte Persson-sekvens kännetecknas av polemik, förekom inte en enda polemisk sekvens under utfrågningen av Reinfeldt. Därmed kom utfrågningarna också att präglas av olika former av argumentation: medan Göran Persson argumenterade *mot* en viss politik, argumenterade Fredrik Reinfeldt tvärtom *för* en viss politik. Medan Persson pekade på brister fokuserade Reinfeldt på förtjänster.

4.2 Kritik och ifrågasättanden

Mot bakgrund av att sändningsrätten skall utövas opartiskt och sakligt är det också intressant att studera hur vanligt det var att de olika partiledarna fick utstå kritik och ifrågasättanden från journalisterna.

Eftersom Esaiasson och Håkansson inte har undersökt förekomsten av journalistisk kritik går det tyvärr inte att göra jämförelser med tidigare partiledarutfrågningar. Resultaten kan därmed inte sättas in i något långsiktigt perspektiv, jämförelserna som är möjliga begränsas till programmen inom 2006 års utfrågningsserie. I fokus står två frågeställningar: var kritiken jämnt fördelad – och kritiserades de olika partiledarna utifrån samma grunder?

I tabell 12 har kritik och ifrågasättanden delats upp i fyra kategorier. Under kategorin ”värderingar” återfinns kritik och ifrågasättanden som främst rör fördelnings- och rättvisefrågor. Exempel på kritik som utgår från ett värderingsperspektiv: ”Är det rätt att de som har jobb ska få mer i plånboken medan de som går på a-kassa ska få mindre?”, ”Är det inte så att ert förslag ger minst till de grupper som i själva verket borde få mest?”, ”Innebär inte detta att ni sviker de väljargrupper som utgör partiets ryggrad?”.

Under kategorin ”verklighetsbild” återfinns kritik som utgår från ett rationalitetsperspektiv. Till skillnad från den föregående kategorin rör kritiken inte vad som är *rätt* – under ”verklighetsbeskrivning” återfinns den kritik som rör vad som är *riktigt*. Exempel: ”Är idén om medborgarlön verkligen praktiskt genomförbar?”, ”Finns det något som säger att minskad anställningstrygghet innebär fler jobb?”, ”Hur är det möjligt att lova 200 000 nya offentliga jobb om skatterna inte samtidigt ska höjas?”.

¹⁶ En möjlig förklaring till det låga värdet för 1994 kan vara att utgången av valet framstod som närmast given. Två veckor innan valet, den 4 september, redovisade till exempel Sifo en opinionsundersökning där socialdemokraternas stöd uppgick till 47,4 procent.

Under kategorin ”samarbete” återfinns den kritik som främst rör möjligheterna till ett regeringssamarbete. Exempel: ”Hur ska väljarna kunna veta vad de får när ni inte kan enas om villkoren för en framtida regering?”

Kategorin ”personfrågor” innefattar kritik och ifrågasättanden som främst rör partiledaren själv. Exempel: ”Kan du förstå om väljarna har svårt för att lita på dig när du säger en sak men gör något annat?”, ”Gång efter gång visar undersökningar att du är den av partiledarna som väljarna har minst förtroende för – hur förklarar du detta?”. I kategorin återfinns också de tillrättavisningar som en partiledare kan råka ut för om han eller hon slingrar sig eller undviker att svara på en fråga (”Nu svarar du inte på frågan!”).

Tabell 12: Journalisternas kritik och ifrågasättanden (%)

Partiledare	Värderingar	Verklighetsbe- skrivningar	Samarbete	Person- frågor	Totalt	Antal
Lars Ohly	9	74	7	10	100	70
Maud Olofsson	34	50	10	6	100	68
Göran Hägglund	25	54	18	3	100	63
Lars Leijonborg	48	38	3	11	100	61
Fredrik Reinfeldt	42	44	7	7	100	61
Peter Eriksson	28	52	18	2	100	60
Göran Persson	21	57	7	15	100	53
Totalt	29	53	10	8	100	436

Värdena i tabell 12 visar att samtliga partiledare fick utstå kritik och ifrågasättanden. Visserligen varierar siffrorna något (Lars Ohly fick till exempel utstå mera kritik och ifrågasättanden än Göran Persson) men variationen kan vara ett resultat av skillnader i tempo: ett högt tempo – markerat av många replikskiften och en strid ström av ord – innebär en ökad möjlighet för journalisterna att kritisera och ifrågasätta.

Oavsett eventuella temposkillnader är det intressant att närmare studera vad de olika partiledarna kritiserades och ifrågasattes för. Utgick kritiken från ett värderings- eller rationalitetsperspektiv? Vilka partier ifrågasattes på grund av bristande möjligheter att ingå i exempelvis ett regeringssamarbete? Och när var det partiledaren själv – dennes handlande, åsikter och agerande – som stod i fokus?

Något hårdraget framträder en bild där kritiken av de borgerliga allianspartierna utgick från ett värderingsperspektiv medan vänsterblocket kritiserades utifrån ett rationalitetsperspektiv. Miljöpartiet och kristdemokraterna sticker också ut genom att de i högre grad än övriga partier ifrågasattes med avseende på möjligheterna att ingå i ett regeringssamarbete. Den av partiledarna som fick mest kritik för det egna agerandet var Göran Persson.

Sammantaget visar tabell 12 att journalisternas kritik och ifrågasättanden oftast utgick från ett rationalitetsperspektiv – mer än hälften av all kritik berörde det riktiga i partiledarnas verklighetsbilder. Något förenklat framträder därmed en bild där det för partiledarna först och främst handlade om att förklara politiska förslag; först när detta var gjort skulle de olika förslagen rättfärdigas och motiveras.

Genom att också ta hänsyn till den utfrågningstid som värdena har baserats på är det möjligt att studera hur frekvent kritiken/ifrågasättandena var. Värdena i tabell 13 avser kritik/ifrågasättanden per minut.

Tabell 13: Kritik och ifrågasättanden/min

Partiledare	Antal/min
Maud Olofsson	1,5
Göran Hägglund	1,4
Lars Ohly	1,4
Lars Leijonborg	1,3
Peter Eriksson	1,3
Fredrik Reinfeldt	1,3
Göran Persson	1,1

Jämfört med tabell 12 är rangordningen något förändrad. Även om Lars Ohly var den som fick *mest* kritik var han inte den som *oftast* kritiserades; när kritik och ifrågasättanden divideras med respektive partiledares utfrågningstid toppas tabellen istället av Maud Olofsson.

I botten av tabellen är förändringarna små. Göran Persson var inte bara den som fick minst kritik/ifrågasättanden, han var också den av partiledarna som kritiserades minst med hänsyn till effektiv utfrågningstid.

4.3 Repliker och avbrott

När Esaiasson och Håkansson studerade antalet repliker var det för att undersöka om journalisterna hade fungerat som en drivkraft mot ett ökat tempo. Eftersom ett ökat antal replikskiften skulle kunna vara ett resultat av en allmän tempoökning i samhället jämfördes resultaten i partiledarutfrågningarna med resultaten från partiledardebatterna. Även om SVT har det formella ansvaret för sändningarna menar Esaiasson och Håkansson att partierna hela tiden har behållit kontrollen över innehållet. Om journalisterna har utgjort en egen drivkraft bör en tempoökning därför vara tydligare i partiledarutfrågningarna än partiledardebatterna.¹⁷

När det istället var talaravbrotten som studerades var deras utgångspunkt delvis en annan. Samtidigt som de menar att en utveckling där journalisterna allt oftare avbryter partiledarna kan tas som tecken på en maktförskjutning menar de också att förekomsten av avbrott kan ställas mot kravet på att journalisterna uppträder neutralt. Finns det systematiska faktorer som förklarar skillnaderna i hur ofta en partiledare avbryts menar de att det finns anledning att diskutera om journalisterna har levt upp till kravet på ett neutralt agerande.¹⁸

I tabell 14 redovisas resultaten från 2006 års utfrågningar. I tabellen förekommer tre olika värden: under rubriken ”repliker” anges antalet turer/inlägg för respektive utfrågning; under rubriken ”avbrott, journalist” anges hur ofta någon av journalisterna avbröt den utfrågade partiledaren, medan det under rubriken ”avbrott, partiledare” anges hur ofta de olika partiledarna avbröt någon av de båda journalisterna. Tabellvärdena anger inte enbart fullt genomförda talarbyten, också misslyckade avbrottsförsök har angetts. Jämförelserna med resultaten i Esaiasson och Håkanssons studie görs i den löpande texten.

¹⁷ Esaiasson och Håkansson 2002:156-157

¹⁸ Esaiasson och Håkansson 2002:120 och 142

Tabell 14: Antalet repliker och talaravbrott

Partiledare	Repliker	Avbrott, journalist	Avbrott, partiledare
Göran Persson	213	62	11
Lars Ohly	322	69	10
Peter Eriksson	246	53	11
Fredrik Reinfeldt	201	41	1
Maud Olofsson	230	55	6
Lars Leijonborg	227	63	1
Göran Högglund	235	53	3
Totalt	1674	396	43

Kommentarer: I tabellen är antalet repliker jämförbart med antalet turer/inlägg. Också de fall där någon försöker att ta ordet men misslyckas har angetts.

Jämför man hur ofta någon av journalisterna avbröt med hur ofta partiledarna avbröt är bilden slående: sammantaget avbröt journalisterna partiledarna vid 396 tillfällen; partiledarna var betydligt försiktigare med att avbryta, endast vid 43 tillfällen avbröts någon av de båda journalisterna. För varje avbrott som någon av partiledarna gjorde sig skyldig till avbröt alltså journalisterna partiledarna vid nio tillfällen. Om rätten att avbryta är en fråga om status, roll och makt är det mycket tydligt att det var journalisterna som befann sig i överläge.

Resultaten stämmer väl överens med den övergripande bilden i Esaiasson och Håkansson studie. I *Besked ikväll! Valprogrammen i svensk radio och TV* visar författarna att andelen avbrott och avbrottsförsök har ökat betydligt sedan journalisterna tog över utfrågningarna – 1998 kunde mer än fyra av tio överlämningar från politiker till journalist klassificeras som ”ofrivillig”; för valen 1956 och 1960 var motsvarande siffra endast en av tio. Att journalisterna avbryter allt oftare framstår som tydligt.¹⁹

När det gäller överlämningar från journalist till politiker är den utveckling som Esaiasson och Håkansson redovisar däremot mindre tydlig. Fram till 1976 års val ökade andelen avbrott och avbrottsförsök också för partiledarna, och skillnaden gentemot journalisterna är därför liten. Egentligen är det först med valet 1976 som de båda aktörsgrupperna går skilda vägar. Efter 1976 års val blir det mindre vanligt med avbrott och avbrottsförsök från partiledarnas sida, samtidigt som journalisterna avbryter – eller försöker att avbryta – allt oftare.

1956, det första av Esaiasson och Håkansson undersökningsår, avbröt journalister och partiledare varandra lika ofta. Drygt 30 år senare (1998) var relationen 3:1. För varje gång någon av partiledarna avbröt en journalist, skedde tre avbrott/avbrottsförsök i överlämningen mellan partiledare och journalist.

Mot den här bakgrunden framstår resultatet i tabell 14 som ytterst anmärkningsvärt. Under 2006 år partiledarutfrågningar motsvarades varje avbrott från en partiledares sida av nio avbrott från någon av de båda journalisterna. Rätten att avbryta verkar ha utvecklats till att bli en rätt som i allt väsentligt är journalisternas.

Eller, det förtjänar att frågas, är den föga jämlika relationen kanske utslag för något annat än en maktförskjutning? Istället för att se resultatet som en spegling av att journalisterna har fått mera makt på politikernas bekostnad kan det kanske ses som ett resultat av att partiledarna bättre behärskar de yttre villkoren, mediernas villkor och format? Från att tidigare ha anpassat sig till medierna kan partiledarna i högre grad nu också använda dem för egna syften. Journalisterna har med det här synsättet inte *tagit* makten över ordet – istället har partiledarna *avsagt* sig makten över ordet. Att *inte* avbryta kan då ses som en medveten strategi för att optimera framgången hos tittarna.

Nästa fråga som infinner sig är om journalisternas ökande avbrottsbenägenhet sammanfaller med ett allt högre tempo. Var antalet repliker under 2006 års utfrågningar fler eller färre

¹⁹ Esaiasson och Håkansson 2002:121

jämfört med de värden som har redovisats av Esaiasson och Håkansson? Genom att antalet repliker divideras med utfrågningstid blir en jämförelse möjlig.

Tabell 15: Antalet repliker/utfrågningstimme

Partiledare	Repliker
Lars Ohly	383
Maud Olofsson	291
Göran Hägglund	290
Peter Eriksson	289
Lars Leijonborg	284
Göran Persson	266
Fredrik Reinfeldt	248
Medelvärde	293

Under 2006 års partiledarutfrågningar förekom det i snitt 293 repliker. Även om värdet kan tyckas högt ligger det långt under de värden som har redovisats av Esaiasson och Håkansson: för perioden 1966 – 1970 redovisade Esaiasson och Håkansson hela 324 repliker per timme; under perioden 1976 – 1994 var motsvarande siffra 326. Bara för den period då utfrågningarna sköttes av partierna själva redovisas det en lägre siffra, 150.²⁰ Samtidigt som rätten att avbryta i hög utsträckning har tillfallit – eller tilldelats – journalisterna var alltså antalet repliker under 2006 års partiledarutfrågningar mindre än de värden som Esaiasson och Håkansson har redovisat för den journaliststyrda tiden.

Genom att ta hänsyn till såväl utfrågningstid som antalet replikskiften blir bilden av avbrottsmönstren mera rättvis och tydlig.

I tabell 16 redovisas andelen avbrott/avbrottsförsök per timme för de olika partiledarutfrågningarna. Antalet överlämningar är en konstruktion där antalet repliker per timme har dividerats med två (varannan replik innebär att ordet går från journalist till partiledare, varannan replik innebär att ordet går från partiledare till journalist). Eftersom ordet kan gå också mellan journalisterna ger metoden endast ett ungefärligt värde. Metoden anses användbar eftersom överlämningarna mellan journalisterna var relativt få.

Tabell 16: Andelen avbrott/avbrottsförsök (%)

Partiledare	Avbrott, journalist	Avbrott, partiledare	Antal överlämningar åt respektive håll
Göran Persson	58	11	133
Lars Leijonborg	56	1	142
Maud Olofsson	48	5	146
Lars Ohly	43	6	192
Fredrik Reinfeldt	41	1	124
Göran Hägglund	39	3	145
Peter Eriksson	35	9	145
Totalt	46	5	1027

Av tabell 16 framgår att den av partiledarna som kritiserades och ifrågasattes mest sällan – Göran Persson – faktiskt var den som oftast avbröts av journalisterna. För Göran Hägglund är mönstret närmast det motsatta: samtidigt som Göran Hägglund var den av partiledarna som kritiserades och ifrågasattes näst oftast var det bara Peter Eriksson som avbröts mera sällan. Om benägenheten att kritisera och ifrågasätta står i relation till benägenheten att avbryta är det uppenbart att sambandet är långtifrån tydligt.

²⁰ Esaiasson och Håkansson 2002:159

Inte heller en jämförelse mellan partiledarnas tendens att avbryta och andelen journalistavbrott leder särskilt långt. Visserligen var den som oftast avbröts också den som oftast avbröt – men den som avbröt journalisterna näst oftast, Peter Eriksson, var faktiskt den som själv avbröts mest sällan.

Om skillnaderna i andelen avbrott beror på systematiska faktorer menar Esaiasson och Håkansson att det finns anledning att diskutera om journalisterna har levt upp till kraven på neutralt uppträdande, och genom en regressionsanalys har de också lyckats urskilja en rad faktorer som i olika grad påverkar journalisternas avbrottsbenägenhet. Även om de olika undersökningsperioderna gör att inte alla faktorer som Esaiasson och Håkansson redovisar är relevanta förtjänar en del att kontrolleras mot resultatet i tabell 16.

Om den utfrågade partiledaren är representant för ett ”etablissemangsparti” visar Esaiasson och Håkansson analys att avbrottsbenägenheten minskar. Som etablissemangspartier har Esaiasson och Håkansson räknat socialdemokraterna, moderaterna, folkpartiet och centerpartiet. Icke-etablissemangspartierna utgörs av vänsterpartiet, miljöpartiet och gamla kds. Skillnaden mellan etablissemangs- och icke-etablissemangspartierna är i Esaiasson och Håkansson undersökning 7 procentenheter (avbrottsbenägenheten är 7 procentenheter lägre då det är en företrädare för ett etablissemangsparti som frågas ut).²¹ Även om det är en öppen fråga om samma kategoriindelning kan sägas gälla också idag är det intressant att jämföra värdena i tabell 16 med resultaten i Esaiasson och Håkansson analys.

Tvärtemot vad som vore att förvänta visar tabell 16 att det var företrädarna för etablissemangspartier som avbröts oftast under 2006 års utfrågningar. I toppen av tabell 16 återfinns företrädarna för – i tur och ordning – socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet. Längst ned i tabellen återfinns företrädarna för miljöpartiet och kristdemokraterna – två av de partier som enligt Esaiasson och Håkansson analys borde ha blivit avbrutna mest!

En annan faktor som har lyfts fram är om den utfrågade partiledaren är representant för ett regeringsparti. Även om förklaringsfaktorn inte är statistiskt signifikant visar analysen på ett positivt samband; företrädare för ett regeringsparti avbryts oftare än företrädare för ett parti som inte sitter i regeringsställning.

I det här avseendet stämmer resultatet bättre överens med vad man kunnat förvänta. Socialdemokraterna var regeringsparti och utfrågningen av Göran Persson var också den där andelen journalistavbrott var störst.

En tredje faktor som Esaiasson och Håkansson har lyft fram är om den utfrågade partiledaren är en kontroversiell eller provocerande ledare för ett etablissemangsparti. Av de här redovisade faktorerna är det denna som ger tydligast utslag: i Esaiasson och Håkansson analys ökar journalisternas avbrottsbenägenhet med 14 procentenheter om den utfrågade partiledaren är en kontroversiell person som företräder ett etablissemangsparti. Som exempel på kontroversiella ledare för etablissemangspartier lyfts Olof Palme och Carl Bildt fram. Enligt Esaiasson och Håkansson var Palme och Bildt partiledare som väckte starka men också motstridiga känslor bland allmänheten.²²

Utan att tränga djupare in i analysen kan det konstateras att åtminstone Göran Persson levde upp till kriterierna för ”en kontroversiell ledare för ett etablissemangsparti”. Under 2006 hade Göran Persson bland annat kritiserats för att ha knutit allt mera makt till statsministerposten, ett nonchalant sätt att behandla kvinnliga politiker och en bristande förståelse för vanliga människors vardag. Vid tiden för 2006 års utfrågningar var Göran Persson onekligen en partiledare som väckte känslor.

²¹ Esaiasson och Håkansson 2002:146-147

²² Esaiasson och Håkansson 2002:144-147

*

Präglades då 2006 års partiledarutfrågningar av en tydligare konfliktorientering än tidigare års utfrågningar? Jämfört med resultatet för Esaiasson och Håkanssons sista undersökningsår har andelen polemik i partiledarnas argumentation onekligen fördubblats, från 6 procent 1994 till 12 procent 2006. Men eftersom 1994 i många avseenden avviker från övriga undersökningsår framstår en jämförelse med detta år som tvivelaktig – över ett längre perspektiv visade ju Esaiasson och Håkanssons analys att polemiken i partiledarutfrågningarna tvärtom har minskat.

Också när det gäller benägenheten att avbryta visar 2006 års undersökning på ett intressant resultat. Även om andelen journalistavbrott är jämförbar med resultatet från Esaiasson och Håkanssons sista undersökningsår (i det här fallet 1998) har relationen mellan journalist- och partiledaravbrott förändrats dramatiskt: i Esaiasson och Håkanssons studie förekom det tre journalistavbrott för varje partiledaravbrott – 2006 motsvarades varje partiledaravbrott av hela nio journalistavbrott.

5. Utfrågningarnas tidsperspektiv

Vilket tidsperspektiv är det då som dominerar i mediernas bevakning? Erbjuder medierna information om vad partierna vill åstadkomma? Eller handlar bevakningen snarare om vad partierna faktiskt har gjort?

Om det är det framåtblickande perspektivet som dominerar kommer makthavarna främst att väljas utifrån den politik som de avser att föra ("mandatmodellen"). Om mediernas rapportering huvudsakligen är tillbakablickande kommer makthavarna tvärtom att väljas – eller avsättas – utifrån vad de har utträttat under den utgående mandatperioden ("ansvarsmodellen"). Trots att valen saknar ångervecka ligger en bild från handelns värld nära till hands: är det förskotts betalning som gäller – eller förväntas vi betala först efter leverans?

I Esaiasson och Håkansson's studie framgår det att partiledarutfrågningarna historiskt har utgått från ett framåtblickande perspektiv. Även om det framåtblickande perspektivet dominerade också under den partistyrda tiden (fram till 1966) har övervikten blivit tydligare efter det att journalisterna tog över utfrågningarna.

"Framåtblickandet har alltid dominerat i utfrågningarna, men när de tre O:na tog över utfrågningarna i mitten av 1960-talet accentuerades denna tendens till den grad att bakåtblickarna närmast försvann (andelen bakåtblickande frågor minskade från 15 till 5 procent). Den vanliga frågan kom att gälla respektive partis program för den tämligen omedelbara framtiden: 'Höjer ni skatten till hösten?', 'Kommer ni att slopa flerbarnstillägget?'"²³

Esaiasson och Håkansson har studerat såväl journalisternas frågor som partiledarnas svar. För journalisternas del var relationen mellan framåt- och tillbakablickande (med undersökningsperioden inom parentes): 4:1 (1956 – 1960), 15:1 (1966 – 1970), 19:1 (1976 – 1985) och 11:1 (1994).

Motsvarande värden för de utfrågade partiledarna var 3:1 (1956 – 1960), 16:1 (1966 – 1970), 9:1 (1976 – 1985) och 5:1 (1994).

Undantaget perioden 1966 – 1970 var alltså det framåtblickande perspektivet mest uttalat hos journalisterna. Även om också partiledarna talade mest om framtiden är övervikten för det framåtblickande perspektivet generellt något mindre än hos journalisterna.

Esaiasson och Håkansson studerade tidsperspektiven för utfrågningarnas frågor och svar. I tabell 17 utgörs analysenheten av sammanhängande sekvenser. Eftersom varje sekvens kan bestå av flera frågor och svar kan en enskild sekvens innehålla flera tidsperspektiv. För varje sekvens är det det dominerande tidsperspektivet som har angetts.

Tabell 17: Journalisternas och partiledarnas tidsperspektiv (%)

Aktör	Huvudsakligen framåtblickande	Huvudsakligen bakåtblickande	Inget perspektiv dominerar	Totalt	Antal
Journalist	60	9	31	100	242
Partiledare	43	5	52	100	242

Kommentarer: Precis som i tabell 11 utgörs analysenheten av sekvenser. Sekvenser med jämn fördelning av framåt- och bakåtblickande har placerats i kategorin "inget tidsperspektiv dominerar".

Av tabell 17 framgår att också 2006 års partiledarutfrågningar tydligt dominerades av ett framåtblickande perspektiv. Såväl journalister som partiledare talade mera om den kommande mandatperioden än den utgående, vad partierna lovade framstod som viktigare än vad de

²³ Esaiasson och Håkansson 2002:196

agerat för och uppnått. Huvudresultatet stämmer därmed väl in i det mönster som redovisades av Esaiasson och Håkansson.²⁴

När det gäller vilken av de båda aktörsgrupperna som var mest benägen att anta ett framtidsperspektiv avviker emellertid 2006 års utfrågningar från det förväntade mönstret: under 2006 var övervikten tydligast för partiledarna, inte journalisterna. För journalisterna är relationen mellan framåt- och bakåtblickande knappt 7:1; för partiledarna är motsvarande relation nästan 9:1.

Men är de redovisade resultaten giltiga för samtliga 2006 års utfrågningar – eller präglades några av utfrågningarna av mera tillbakablickande än de andra?

När företrädarna för de tre samarbetspartierna frågades ut antog journalisterna ett tillbakablickande perspektiv i 14 procent av sekvenserna och ett framåtblickande perspektiv i 50 procent av sekvenserna (inget av perspektiven dominerade i 36 procent av sekvenserna). För de utfrågade partiledarnas del var motsvarande procentvärden 10 respektive 46 procent (inget av perspektiven dominerade i 54 procent av sekvenserna).

Därmed blir också värdena kring utfrågningarna av den borgerliga alliansens partiledare väsentligt annorlunda; när företrädarna för de fyra allianspartierna frågades ut antog journalisterna ett tillbakablickande perspektiv i 5 procent av sekvenserna och ett framåtblickande perspektiv i 68 procent av sekvenserna (inget av perspektiven dominerade i 27 procent av sekvenserna). Slagsidan för det framåtblickande perspektivet blir ännu tydligare om man ser till tidsperspektiven i de borgerliga partiledarnas svar: mindre än 1 procent av sekvenserna präglades av ett tillbakablickande perspektiv medan 60 procent av sekvenserna hade fokus på framtiden (inget av perspektiven dominerade i 39 procent av sekvenserna). Av de borgerliga partiledarna var det bara Lars Leijonborg som ägnade en sammanhängande sekvens åt att främst blicka bakåt.

I tabell 18 redovisas andelen tillbakablickande sekvenser under respektive utfrågning.

Tabell 18: Andelen tillbakablickande frågor och svar (%)

Utfrågning	Tillbakablickande frågor	Tillbakablickande svar	Antal
Lars Ohly	17	15	46
Göran Persson	17	3	29
Peter Eriksson	8	8	40
Fredrik Reinfeldt	6	-	31
Maud Olofsson	6	-	36
Lars Leijonborg	4	4	27
Göran Hägglund	3	-	33
Totalt	9	5	242

Tabell 18 visar att utfrågningarna av de båda blocken präglades av helt olika förutsättningar. Medan den borgerliga alliansen nästan uteslutande kunde ägna sig åt prospektiva löften ställdes företrädarna för samarbetspartierna också till svars för vad de faktiskt hade utträttat.

Men är detta då något konstigt? Det var ju trots allt socialdemokraterna som – stödda av vänster- och miljöpartiet – hade haft regeringsmakten.

Samtidigt som invändningen är befogad går den att problematisera. För är det verkligen bara regeringen (med eventuella stödpartier) som ska granskas? Vem tar i så fall ansvar för de överenskommelser som har fattats över blockgränserna? Och är de motioner som oppositionen har sökt stöd för ointressanta – eller ger de tvärtom en fingervisning om en politik som ligger bortom vallöftenas horisont?

²⁴ I "Rättvisa nyhetsmedier. Partiskheten under 2006 års medievalsvalrörelse" framgår det att också nyhetsmaterialet mycket tydligt dominerades av ett framåtblickande perspektiv. När ett tidsperspektiv var möjligt att urskilja var detta i mer än 90 % av fallen framåtblickande. Asp 2006:51

Även om politiker tenderar att hålla sina löften är det en principiell skillnad mellan att väljas på grund av vad man gjort och att väljas utifrån vad man lovar. Den bakåtblickande ansvarsmodellen kan liknas vid den representativa demokratins innersta kärna, dess idealväljare tvekar inte att med facit i hand ställa de ansvariga mot väggen, eventuella partisympatier får inte ligga i vägen för ett rationellt ansvarsutkrävande.

Mot bakgrund av att partiidentifikationen har minskat och de rörliga väljarna har blivit allt fler torde också förutsättningarna för en mera ansvarsinriktad valdemokrati ha ökat. Men det är klart: för att ansvarsmodellen ska fungera krävs inte enbart en osentimental väljarkår som är beredd att lägga eventuella partisympatier åt sidan. En sanktionsinriktad valdemokrati kräver också tillbakablickande medier.

6. Vad tyckte tittarna?

Men vad tyckte då tittarna? Påverkade en partiledares avbrottsbenägenhet tittarnas omdöme? Fick den som ofta kritiserades ett lägre betyg än den av partiledarna som i högre utsträckning klarade sig undan journalisternas kritik?

Tabell 19 redovisar resultaten av de opinionsmätningar som Sifo gjorde samma kväll som de olika programmen hade visats. Resultaten av opinionsmätningarna jämförs några av de resultat som undersökningen har visat.

Tabell 19: Väljarnas betyg till partiledarna

Utfrågning	Medelvärde	Avbrott, partiledare (%)	Journalistisk kritik/min	Repliker/60 min	Polemik (%)
Göran Hägglund	3,8	3	1,4	290	15
Fredrik Reinfeldt	3,7	1	1,3	248	-
Lars Ohly	3,5	6	1,4	383	2
Maud Olofsson	3,5	5	1,5	291	19
Göran Persson	3,4	11	1,1	266	21
Lars Leijonborg	3,4	1	1,3	284	15
Peter Eriksson	3,2	9	1,3	289	13

Går det utifrån värdena i tabell 19 att säga något om hur en utfrågad partiledare bör agera för att vinna tittarnas gunst? Ja, kanske något!

De två partiledare som fick högst betyg av tittarna avbröt båda mycket sällan. Göran Hägglund avbröt journalisterna vid tre tillfällen, medan Fredrik Reinfeldt endast avbröt vid ett enda tillfälle. Undantaget Lars Leijonborg kännetecknas de partiledare som fick lägst betyg däremot av större avbrottsbenägenhet.

Om journalisterna ofta kritiserade och ifrågasatte partiledaren verkar däremot ha spelat mindre roll. Om ett mönster alls är urskiljbart verkar det faktiskt som om återkommande kritik står i ett positivt samband med tittarnas betyg: undantaget Fredrik Reinfeldt har de av partiledarna med högst betyg också relativt ofta kritiserats.

Också när det gäller utfrågningarnas tempo – här mätt i antalet repliker per utfrågningstimme – är det svårt att urskilja ett tydligt resultat: utfrågningen av Göran Hägglund (som ligger i betygstoppen) var i tempo mycket snarlik utfrågningen av Peter Eriksson (som ligger i betygsbotten). Och bland de som fick högt betyg av tittarna återfinns såväl Fredrik Reinfeldt (med minst antal replikskiften per timme) som Lars Ohly (med flest antal replikskiften per timme).

Däremot är sambandet tydligare när tittarnas betyg jämförs med andelen polemiska sekvenser. I det här fallet är sambandet mellan andelen polemik och tittarnas betyg negativt: undantaget Göran Hägglund gick de högsta betygen till de av partiledarna som sällan kritiserade motståndarsidans förslag. I utfrågningen av Fredrik Reinfeldt (den av partiledarna som senare utmålades som valets stora segrare) förekom inte en enda polemisk sekvens, under utfrågningen valde Reinfeldt konsekvent att betona den egna politikens förtjänster istället för att kritisera socialdemokraterna.

En faktor som inte redovisas i tabell 19 men som kan ha varit av betydelse för tittarnas betyg är det datum då partiledarna frågades ut. Den av partiledarna som gavs högst betyg, Göran Hägglund, var också först med att frågas ut medan Lars Leijonborg och Peter Eriksson var de av partiledarna som sist frågades ut. Kanske hade tittarna tröttnat?

7. Sammanfattande kommentarer

Den politiska kommunikationen följer inget tidlöst manus och vem som för och vem som följer är en fråga för empirisk prövning. Inledningens påstående har legat som grund för hela rapporten, och i de fall där jämförelser har varit möjliga har också resultaten från 2006 jämförts med de av Esaiasson och Håkansson redovisade resultaten.

När det gäller sakfrågebredden ligger snittet på tio sakområden väl inom ramen för dessa resultat. Undantaget kärnkraftsvälen (i tabellen redovisas dessa i kolumnen 1976 – 1985) stämmer värdena för 2006 års utfrågningar också väl överens med de värden som Esaiasson och Håkansson har angett för de största sakområdenas andel av programtiden.

Tabell 20: Behandlade sakområden 1956 – 2006

	1956 – 1960	1966 – 1970	1976 – 1985	2006
Antal sakområden	9	12	8	10
Mest förekommande sakområde (%)	19	13	27	18
Tre mest förekommande sakområden (%)	44	35	49	38

Kommentarer: Tabell 20 bygger på data som har redovisats av Esaiasson och Håkansson. Värdena för 1994 avviker från andra undersökningsår och redovisas därför inte i tabell 20.

Hur var det då med konfliktorienteringen? Prägades 2006 års utfrågningar av mer polemik än tidigare utfrågningar? Svaret blir ett mycket tvekan ”nja”. Operationaliserat i andelen polemiska sekvenser stämmer värdet för 2006 års partiledarutfrågningar väl överens med merparten av de värden som har redovisats av Esaiasson och Håkansson. Undantaget är värdet för utfrågningarna 1994 – jämfört med dessa var andelen polemik dubbelt så stor under 2006 års utfrågningar.

Om 1994 utesluts är värdena i Esaiasson och Håkansson övergripande tidsserie närmast identiska med värdet för 2006.

Tabell 21: Andelen polemik 1956 – 2006 (%)

	1956 – 1960	1966 – 1970	1976 – 1985	2006
Andel polemik	18	10	12	12

Kommentarer: Tabell 21 bygger på data som har redovisats av Esaiasson och Håkansson. Värdena för 1994 avviker från andra undersökningsår och redovisas därför inte.

Ett sätt att studera vilka maktrelationer som präglar utfrågningarna utgår från andelen avbrott och avbrottsförsök. Inom samtalsforskningen menar man att makt manifesteras genom att motpartens talande avbryts. Om någon av de två aktörsgrupperna – journalisterna och partiledarna – tenderar att närmast regelmässigt avbryta den andra kan detta ses som ett uttryck för en ojämn maktrelation.²⁵

I stycke 4.3 presenterades emellertid också en något annorlunda tolkning. Kanske bör resultaten inte längre tolkas som utslag av en ojämn maktrelation; kanske visar de idag snarast att relationen mellan journalister och politiker har övergått i ännu en fas? För dagens medietränade politiker är medierna inte en fråga om anpassning – dagens politiker måste också kunna *använda sig av medierna*.

²⁵ Jfr Esaiasson och Håkansson 2002:119

Tabell 22: Andelen avbrott 1956 – 2006 (%)

	1956	1976	1998	2006
Avbrott, journalist	10	36	43	46
Avbrott, partiledare	10	30	15	5

Samtidigt som 2006 års utfrågningar stämmer väl överens med Esaiasson och Håkanssons huvudresultat (det är journalisterna som avbryter partiledarna, inte vice versa) visar resultatet också på en tydlig skillnad: under 2006 var rätten att avbryta nästan helt och hållet förbehållen journalisterna.

1998, det sista år som Esaiasson och Håkansson undersökte andelen avbrott från respektive aktör, avbröt journalisterna partiledarna tre gånger för varje gång som de själva fick finna sig i att bli avbrutna. Åtta år senare motsvarades varje avbrott som en partiledare gjorde sig skyldig till av nio avbrott från journalisternas sida. Även om andelen journalistavbrott har ökat jämfört med 1998 förklaras resultatet främst av att partiledarna under 2006 avbröt mycket sällan. Allra tydligast var detta för partiledarna för den borgerliga alliansen.

Litteratur

Asp, Kent (1986) *Mäktiga massmedier*. Stockholm: Akademilitteratur

Asp, Kent (2006) *Rättvisa nyhetsmedier. Partiskheten under 2006 års medievalsvalrörelse*. Arbetsrapport nr 42, JMG, Göteborgs universitet

Esaiasson, Peter & Håkansson, Nicklas (2002) *Besked ikväll! Valprogrammen i svensk radio och TV*. Stockholm: Prisma

McCombs, Maxwell (2006) *Makten över dagordningen: om medierna, politiken och opinionsbildningen*. Stockholm: SNS Förlag